Як і лексичні діалектизми, так і словотвірні «створюють» своєрідний портрет говіркових груп чи всіх регіональних діалектів Івано-Франківщини.

Список використаних джерел:

1. Личук С. В. Словник народних географічних назв Івано-Франківщини: Додаток / Світлана Василівна Личук. – дис. … наук. ступ. канд. філол. наук. – Івано-Франківськ, 2015. – С. 223-427.

Найт Н.Ф.
магістр філології, аспірант,
Науковий керівник: **Мельник І.А.**
доктор філологічних наук, професор,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

АКТУАЛЬНІСТЬ ГЕТЕРОГЕННОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ЧАСТИН МОВИ В НАУЦІ ТА ОСВІТІ СУЧАСНОСТІ

У епоху сучасних освітніх змін в Україні, зокрема, розбудови Нової української школи, якісних перетворень потребує і наука. Граматика української мови вимагає нових підходів та методів дослідження її сутності. Традиційна класифікація частин мови, яку зараз використовують у школі, все далі зазнає критики за її непослідовність. У сучасному мовознавстві не існує єдиного загальноприйнятого погляду на принципи класифікації частин мови та їх структуру. На нашу думку, існує потреба в систематизації та аналізі частиномовних класів на матеріалі сучасної української мови, а також у прийнятті єдиного підходу до класифікації частин мови, який застосовувався б як в сучасній науці, так і в Новій українській школі.

М. І. Стеблін-Каменський ще в минулому столітті доречно зауважив: «Коли ми розподіляємо слова за частинами мови, тобто стверджуємо, що серед слів є так звані іменники, прикметники, дієслова і т.ін., ми робимо

те ж саме, якби ми, підсумувавши те, що знаємо про людей, які нас оточують, сказали, що серед них є блондини, є брюнети, є математики, є професори, а є й розумні люди» [5, с. 21].

І. Г. Данилюк вказує на те, що у кожному словнику окремо взятої мови повинно бути прийняте рішення щодо кількості і номенклатури представлених частин мови. На цій основі дослідник виділяє комплекс завдань, які повинен розв'язати мовознавець, який аналізує теоретичні аспекти частиномовних класифікацій:

– категорії, які є значущими для частиномовної класифікації слів;

– чи всі сова належать до певної частини мови, чи є такі, що перебувають за межами системи;

– розташування частин мови: лінійне чи різнорівневе;

– комплекс диференційних ознак певної частини мови;

– взаємозв'язок між частинами мови та членами речення;

– універсальні і специфічні для окремої мови класи слів;

– історія виникнення частин мови, поява нових;

– змішані (гібридні) частини мови [3].

На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки вчені виділяють гомогенну (за одним критерієм) та гетерогенну (за кількома критеріями) частиномовні класифікації. Розглянемо детальніше кожну з них.

Прихильники гомогенної класифікації розподіляють слова української мови на основі одного критерію: лексичного, морфологічного або синтаксичного. До прикладу, класифікація частин мови відомого мовознавця Ш. Баллі ґрунтується на лексичному критерії [1], у той час, як А. М. Мухін стрижневим вважає морфологічний критерій.

Класифікації за кількома критеріями можна знайти у працях таких мовознавців: Л. В. Щерби, В. В. Виноградова, І. К. Кучеренка, В. М. Жирмунського та ін.

На нашу думку, майбутня загальноприйнята концепція частиномовної класифікації потребує врахування семантичного, синтаксичного, морфологічного, а за певних умов і словотвірного критеріїв, а отже, застосування гетерогенного підходу, що унеможливлює виникнення проблеми суб'єктивізму. Доречно про це зазначає І. Р. Вихованець:

«Застосування гомогенної класифікації <…> не забезпечує послідовної класифікації частин мови, оскільки саме в цих одиницях перетинаються і взаємодіють морфологічний, словотвірний, синтаксичний та лексичний рівні мови. Тільки гетерогенна класифікація, тобто комплексний критерій (семантичний, синтаксичний і морфологічний і для похідних слів словотвірний), дає змогу здійснити всебічну класифікацію слів» [2, с. 14].

Беручи до уваги гетерогенну класифікацію, особливе місце посідає питання створення ієрархії критеріїв та підпорядкуванню їх одному визначальному. На переконання сучасних граматистів, таким є *семантичний критерій*, адже саме семантичні чинники лежать в основі синтаксичних та морфологічних ознак слова. Указаний критерій сучасна граматика розглядає у таких площинах:

− найменування, позначення певних об’єктів довкілля;

− лексичне значення слова;

− категорійне значення частини мови.

Другим за важливістю мовознавці називають *синтаксичний критерій*, відповідно до якого належність слова до частини мови визначає його формально-синтаксична та семантико-синтаксична позиція в структурі речення. Кожна частина мови має первинні синтаксичні функції:

− іменник – підмет або додаток;

− дієслово – присудок;

− прикметник – означення до іменника;

− прислівник – означення до дієслова.

За певних комунікативних потреб мовці використовують слова у нетипових для них функціях, що зумовлює виникнення синтаксичних транспозитів (словоформи із вторинними функціями).

Наступним в ієрархії критеріїв гетерогенної класифікації визначають *морфологічний.* Основа вказаного принципу – синтаксичний рівень мови, зокрема, його формально-синтаксична та семантико-синтаксична структура. Морфологічний критерій становить комплекс морфологічних показників, які стосуються передусім формальних ознак частин мови – сукупності морфологічних категорій та парадигм.

Словотвірний критерій застосовуємо лише тоді, коли вказані вище критерії не дають можливості однозначно тлумачити похідне слово. У цьому випадку увагу потрібно звертати на афіксальні морфеми-слова, що є специфічними для того чи того лексико-граматичного класу слів.

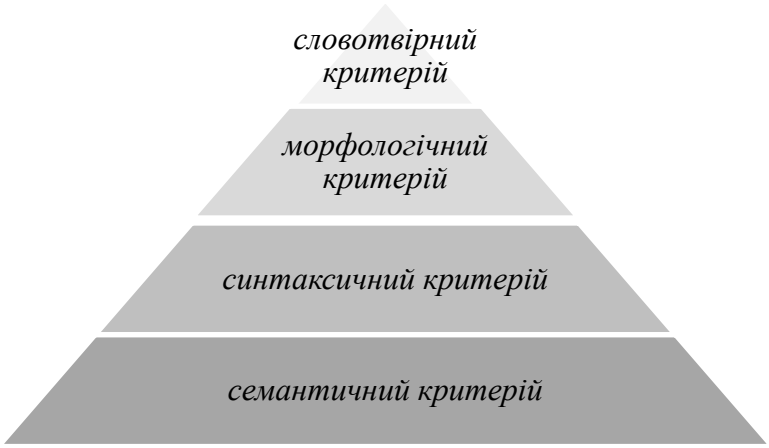

Рис. 1. Критерії виділення частин мови за гетерогенною класифікацією

Джерело: розроблено автором за даними [2]

Дотримання критеріїв гетерогенної класифікації слів в українській граматиці сприяло зменшенню частин мови, внаслідок чого деякі розряди слів зараховані зараз до інших мовних одиниць. Частиномовний статус отримали чотири частини мови:

− іменник;

− дієслово;

− прикметник;

− прислівник.

У шкільних підручниках сьогодні ще йдеться про те, що кожне слово належить до певної частини мови. Як спостерігаємо, це порушує послідовність дотримання трьох принципів: семантичного, синтаксичного і морфологічного, що не відповідає гетерогенній класифікації. І. Г. Данилюк з цього приводу справедливо констатує факт: «сучасна компромісна угода про виділення усталених для школи 10 частин мови зазнає чимраз сильнішого тиску збоку прихильників більш послідовних класифікацій» [4, с. 40].

Отже, тільки гетерогенна класифікація частин мови дає можливість здійснити комплексне дослідження щодо зарахування тих чи тих слів до лексико-граматичних класів мови. Тому сучасному педагогу потрібно залучати досвід мовознавців у галузі теоретичної граматики, а саме – гетерогенний підхід до класифікації частин мови.

Список використаних джерел:

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французкого языка: [монография] / Шарль Балли. – М.: Изд-во иностр. лит.,1955. – 416 с.
2. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика укр. мови / [І. Вихованець, К. Городенська]; за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. – К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 398 с.
3. Данилюк І. Проблема класифікації частин мови: досягнення і перспективи / Ілля Данилюк // Функціонально-комунікативні аспекти граматики і тексту / Наук. Вісник Херсонського держ. ун-ту: Лінгвістика: [зб. наук. пр.]. – Херсон: Вид-во Херсонського держ. Ун-ту. – Вип. 1. – 2005. – С. 70-77.
4. Данилюк І. Формально-граматичний підхід до класифікації слів / Ілля Данилюк // Лінгвістичні студії: [зб. наук. пр. / укл.: А. Загнітко (наук. ред.) та ін.]. – Донецьк: Дон НУ. – Вип 13. – 2005. – С. 40-45.
5. Стеблин-Каменский М. И. Спорное в языкознании / М. И. Стеблин Каменский. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1974. – 141 с.

Narodovska O.M.
English Teacher,
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Polytechnic Institute»

LINGVO-COGNITIVE ASPECTS OF THE STYLISTIC RECEPTION OF THE PUN (ENGLISH WORD GAME)

The pecularities of formation of the stylistic device pun, the means of its rendering from the source language into target language are investigated in this article. The ways of its translation on the base of the correlate texts are analysed.

The main stylistic goal of the game of words – the comic effect or satirical sound of a specific paragraph of the text, which focuses on the reader’s